

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 21ης Οκτωβρίου 2003 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-317/01 και C-369/01,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις του Bundessozialgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Eran Abatay κ.λπ. (C-317/01),

Nadi Sahin (C-369/01)

και

Bundesanstalt für Arbeit,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 στις Βρυξέλλες και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149), και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την ανάπτυξη της συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann, J. N. Cunha Rodrigues και A. Rosas, προέδρους τμημάτων, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, R. Schintgen (εισηγητή), F. Macken, N. Colneric και S. von Bahr, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- οι Abatay κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον T. Helbing, Rechtsanwalt,
- ο N. Sahin, εκπροσωπούμενος από τον R. Gutmann, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους W.-D. Plessing και R. Stüwe,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues και S. Pailler,
- η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους D. Martin και H. Kreppel,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις των Abatay κ.λπ., του N. Sahin, της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιανουαρίου 2003,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Μαΐου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διατάξεις της 20ής Ιουνίου 2001 και της 2ας Αυγούστου 2001, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 13 Αυγούστου 2001 και στις 25 Σεπτεμβρίου 2001, αντιστοίχως, το Bundessozialgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 στις Βρυξέλλες και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149, στο εξής: πρόσθετο πρωτόκολλο), και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την ανά-

πτυξη της συνδέσεως (στο εξής: απόφαση 1/80). Το Συμβούλιο Συνδέσεως συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα από τη Δημοκρατία της Τουρκίας, αφενός, και από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα, αφετέρου, και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48, στο εξής: Συμφωνία Συνδέσεως).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο δύο διαφορών μεταξύ των Abatay κ.λπ, καθώς και του Nadi Sahin, αντιστοίχως, και του Bundesanstalt für Arbeit (ομοσπονδιακού γραφείου απασχόλησεως, στο εξής: Bundesanstalt), για τον λόγο ότι το Bundesanstalt απαιτεί από τους Τούρκους οδηγούς που εκτελούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων, να είναι, όσον αφορά τη Γερμανία, κάτοχοι άδειας εργασίας.

Το νομικό πλαίσιο

Η σύνδεση ΕΟΚ-Τουρκίας

- 3 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, της Συμφωνίας Συνδέσεως, αντικείμενο της συμφωνίας είναι η προαγωγή της συνεχούς και ισορρόπου ενισχύσεως των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, περιλαμβανομένου του τομέα του εργατικού δυναμικού, με τη σταδιακή υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (άρθρο 12), καθώς και με την κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως (άρθρο 13) και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (άρθρο 14), προκειμένου να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο του τουρκικού λαού και να διευκολυνθεί μεταγενέστερα η προσχώρηση της Δημοκρατίας της Τουρκίας στην Κοινότητα (τέταρτη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου και άρθρο 28).

4 Προς τούτο, η Συμφωνία Συνδέσεως περιλαμβάνει μια προπαρασκευαστική φάση, που παρέχει στη Δημοκρατία της Τουρκίας τη δυνατότητα να ενισχύσει την οικονομία της με την αρωγή της Κοινότητας (άρθρο 3), μια μεταβατική φάση, κατά την οποία διασφαλίζεται η βαθμιαία σύσταση τελωνειακής ενώσεως και η προσέγγιση των οικονομικών πολιτικών (άρθρο 4) και μια τελική φάση που βασίζεται στην τελωνειακή ένωση και συνεπάγεται την ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των συμβαλλομένων μερών (άρθρο 5).

5 Το άρθρο 6 της Συμφωνίας Συνδέσεως έχει ως εξής:

«Για να εξασφαλισθεί η εφαρμογή και η βαθμιαία ανάπτυξη του καθεστώτος της συνδέσεως, τα συμβαλλόμενα μέρη συνέρχονται στο πλαίσιο του Συμβουλίου Συνδέσεως, το οποίο ενεργεί εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του παρέχονται από τη συμφωνία.»

6 Το άρθρο 8 της Συμφωνίας Συνδέσεως, το οποίο εισήχθη στον τίτλο II της Συμφωνίας που επιγράφεται «Εφαρμογή της μεταβατικής φάσεως», προβλέπει τα εξής:

«Για την πραγματοποίηση των σκοπών που εκτίθενται στο άρθρο 4, το Συμβούλιο Συνδέσεως καθορίζει, πριν από την έναρξη της μεταβατικής φάσεως, και κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 1 του προσωρινού πρωτοκόλλου, τις προϋποθέσεις, τους τρόπους και τον ρυθμό εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν θέματα περιλαμβανόμενα στη συνθήκη περί ιδρύσεως της Κοινότητας, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και ιδίως τα αναφερόμενα στον παρόντα τίτλο, καθώς και κάθε ρήτρα διασφάλισης η οποία θα καθίστατο αναγκαία.»

7 Τα άρθρα 12, 13, 14 15 και 16 της Συμφωνίας Συνδέσεως περιλαμβάνονται επίσης στον τίτλο II, κεφάλαιο 3, που επιγράφεται «Άλλες διατάξεις οικονομικού χαρακτήρα».

8 Το άρθρο 12 προβλέπει:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα 48, 49 και 50 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας για τη σταδιακή υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ τους.»

9 Το άρθρο 13 ορίζει:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα 52 μέχρι και 56 και 58 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας για την κατάργηση μεταξύ τους των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως.»

10 Το άρθρο 14 ορίζει:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα 55, 56 και 58 μέχρι και 65 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας για την κατάργηση μεταξύ τους των περιορισμών στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.»

11 Το άρθρο 15 ορίζει τα εξής:

«Οι προϋποθέσεις και ο τρόπος για την επέκταση στην Τουρκία των διατάξεων της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας καθώς και οι εκτελεστικές πράξεις των διατάξεων αυτών σε ό,τι αφορά τις μεταφορές θα καθορισθούν λαμβανομένης υπόψη της γεωγραφικής θέσεως της Τουρκίας.»

- 12 Το άρθρο 16 έχει ως εξής:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι οι αρχές που διατυπώνονται στις διατάξεις που αφορούν τον ανταγωνισμό, τη φορολογία και την προσέγγιση των νομοθεσιών, οι οποίες περιλαμβάνονται στον τίτλο Ι του τρίτου μέρους της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας, πρέπει να εφαρμοσθούν επί των σχέσεών τους της συνδέσεως.»

- 13 Κατά το άρθρο 22, παράγραφος 1, της Συμφωνίας Συνδέσεως:

«Για την πραγματοποίηση των στόχων οι οποίοι καθορίζονται στη συμφωνία και στις περιπτώσεις που προβλέπονται από αυτή, το Συμβούλιο Συνδέσεως έχει εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις. Καθένα από τα συμβαλλόμενα δύο μέρη έχει την υποχρέωση να λαμβάνει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση των αποφάσεων. [...]»

- 14 Το πρόσθετο πρωτόκολλο, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο του 62, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Συμφωνίας Συνδέσεως, θεσπίζει, σύμφωνα με το άρθρο του 1, τους όρους, τον τρόπο και τον ρυθμό εφαρμογής της μεταβατικής φάσεως που προβλέπεται στο άρθρο 4 της εν λόγω Συμφωνίας.

- 15 Το πρόσθετο πρωτόκολλο περιλαμβάνει τον τίτλο ΙΙ που επιγράφεται «Διακίνηση προσώπων και υπηρεσιών», το κεφάλαιο Ι του οποίου αφορά τους «Εργαζομένους» και το κεφάλαιο ΙΙ το «Δικαίωμα εγκαταστάσεως, τις υπηρεσίες και τις μεταφορές».

- 16 Το άρθρο 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου, το οποίο αποτελεί τμήμα του εν λόγω κεφαλαίου I, προβλέπει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Τουρκίας θα πραγματοποιηθεί σταδιακά, σύμφωνα με τις αρχές που διατυπώνονται στο άρθρο 12 της Συμφωνίας Συνδέσεως, μεταξύ της λήξεως του δωδεκάτου και του εικοστού δευτέρου έτους μετά την έναρξη ισχύος της εν λόγω συμφωνίας και ότι το Συμβούλιο Συνδέσεως θα αποφασίσει περί των αναγκαίων για τον σκοπό αυτό διαδικασιών.
- 17 Το άρθρο 41 του προσθέτου πρωτοκόλλου, που περιλαμβάνεται στον τίτλο II, κεφάλαιο II, αυτού, ορίζει τα εξής:

«1. Τα συμβαλλόμενα μέρη δεν επιβάλλουν μεταξύ τους νέους περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

2. Το Συμβούλιο Συνδέσεως ορίζει, σύμφωνα με τις αρχές των άρθρων 13 και 14 της Συμφωνίας Συνδέσεως, τον ρυθμό και τον τρόπο κατά τον οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη καταργούν προοδευτικά μεταξύ τους τους περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

Το Συμβούλιο Συνδέσεως ορίζει τον ρυθμό και τον τρόπο αυτό για τις διάφορες κατηγορίες δραστηριοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη ανάλογες διατάξεις που έχουν ήδη θεσπιστεί από την Κοινότητα στους τομείς αυτούς, καθώς και την ειδική κατάσταση της Τουρκίας στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Δίδεται προτεραιότητα στις δραστηριότητες που συμβάλλουν ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της παραγωγής και των συναλλαγών.»

- 18 Το άρθρο 42, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, το οποίο αποτελεί επίσης τμήμα του κεφαλαίου II του εν λόγω τίτλου II, ορίζει:

«Το Συμβούλιο Συνδέσεως επεκτείνει στην Τουρκία, με τρόπο που αποφασίζει, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως τη γεωγραφική θέση της Τουρκίας, τις διατάξεις της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας που εφαρμόζονται στις μεταφορές. Είναι δυνατό, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, να επεκτείνει στην Τουρκία τις πράξεις που έχουν εκδοθεί από την Κοινότητα, κατ' εφαρμογή των διατάξεων αυτών, για τις σιδηροδρομικές, τις οδικές και τις θαλάσσιες μεταφορές.»

- 19 Στις 19 Σεπτεμβρίου 1980 το Συμβούλιο Συνδέσεως, το οποίο συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως και αποτελείται, αφενός, από μέλη των κυβερνήσεων των κρατών μελών, του Συμβουλίου, καθώς και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και, αφετέρου, από μέλη της Τουρκικής Κυβερνήσεως (στο εξής: Συμβούλιο Συνδέσεως) εξέδωσε την απόφαση 1/80.

- 20 Το άρθρο 6 της αποφάσεως αυτής εντάσσεται στο τμήμα 1 του κεφαλαίου της II, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κοινωνικές διατάξεις» και αφορά τα «Ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων». Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου αυτού ορίζουν τα εξής:

«1. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7, περί ελεύθερης προσβάσεως των μελών της οικογενείας του στην απασχόληση, ο Τούρκος εργαζόμενος που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους,

- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος στο κράτος αυτό, δικαιούται ανανεώσεως της ισχύουσας αδείας εργασίας του στον ίδιο εργοδότη, αν εξακολουθεί να κατέχει θέση εργασίας·

- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τρία έτη και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούται να αποδεχθεί, κατ' επιλογήν του, άλλη προσφορά εργασίας, στο ίδιο επάγγελμα, που του γίνεται υπό συνήθεις συνθήκες από άλλο εργοδότη και έχει καταγραφεί από τις υπηρεσίες απασχολήσεως του οικείου κράτους μέλους·

- εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τέσσερα έτη, έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του εντός αυτού του κράτους μέλους.

2. Οι ετήσιες άδειες και οι μικρής διάρκειας απουσίες λόγω ασθένειας, μητρότητας ή εργατικού ατυχήματος εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Οι περίοδοι ακούσιας ανεργίας, δεόντως διαπιστωμένες από τις αρμόδιες αρχές, και οι απουσίες λόγω μακράς ασθένειας, χωρίς να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως, δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί βάσει της προηγούμενης περιόδου απασχολήσεως.»

- 21 Το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80, το οποίο εντάσσεται στο εν λόγω τμήμα 1, ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη και η Τουρκία δεν μπορούν να θεσπίσουν νέους περιορισμούς σχετικά με τις προϋποθέσεις προσβάσεως στην απασχόληση των εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους που βρίσκονται νομίμως στο έδαφός τους, αντιστοίχως, όσον αφορά την παραμονή και την απασχόληση.»

- 22 Σύμφωνα με το άρθρο 30, η απόφαση 1/80 τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1980. Εντούτοις, κατά το άρθρο 16 της αποφάσεως αυτής, οι διατάξεις του τμήματος 1 του κεφαλαίου II ισχύουν από 1ης Δεκεμβρίου 1980.

Η εθνική ρύθμιση

- 23 Το πρόσθετο πρωτόκολλο κυρώθηκε από το Bundestag με νόμο της 19ης Μαΐου 1972 (BGBl. 1972 II, σ. 385) και τέθηκε σε ισχύ στη Γερμανία την 1η Ιανουαρίου 1973.
- 24 Σύμφωνα με την ισχύουσα από 1ης Ιανουαρίου 1973 διατύπωση του άρθρου 9 του Verordnung über die Arbeitserlaubnis für nichtdeutsche Arbeitnehmer (κανονισμού περί αδειών εργασίας μη Γερμανών εργαζομένων), της 2ας Μαρτίου 1971 (BGBl. 1971 I, σ. 152, στο εξής: ΑΕVO):

«Απαλλάσσονται από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας [...]

2. το μετακινούμενο προσωπικό που εργάζεται στον τομέα των διεθνών μεταφορών επιβατών και εμπορευμάτων και απασχολείται [...] σε επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους στο έδαφος εντός του οποίου εφαρμόζεται ο κανονισμός αυτός.»
- 25 Ο δεύτερος κανονισμός περί τροποποίησης του ΑΕVO, ο οποίος εκδόθηκε και τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1993 (BGBl. 1993 I, σ. 1527), τροποποίησε το άρθρο 9, σημείο 2, περιορίζοντας τη χορήγηση απαλλαγής από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας στο μετακινούμενο προσωπικό που εργάζεται στον τομέα των διεθνών μεταφορών επιβατών και εμπορευμάτων και απασχολείται «από εργοδότες με έδρα στο εξωτερικό».

26 Στις 30 Σεπτεμβρίου 1996 επήλθε νέα τροποποίηση στο άρθρο 9, σημείο 2, του ΑΕΒΟ (BGBl. 1996 I, σ. 1491), η ισχύουσα από 10 Οκτωβρίου 1996 διατύπωση του οποίου είχε ως εξής:

«Απαλλάσσονται από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας [...]

2. το μετακινούμενο προσωπικό που εργάζεται στον τομέα των διεθνών μεταφορών επιβατών και εμπορευμάτων και απασχολείται από εργοδότες με έδρα στο εξωτερικό, εφόσον:

a) το όχημα είναι καταχωρισμένο στο κράτος όπου βρίσκεται η έδρα του εργοδότη·

b) το όχημα είναι καταχωρισμένο στο έδαφος εντός του οποίου εφαρμόζεται ο κανονισμός αυτός για νόμιμες υπηρεσίες μεταφορών με λεωφορεία·

[...]».

27 Από τις 25 Σεπτεμβρίου 1998 οι εξαιρέσεις από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας στη Γερμανία ρυθμίζονται από το άρθρο 9 του Verordnung über die Arbeitsgenehmigung für ausländische Arbeitnehmer (κανονισμού περί αδειών εργασίας αλλοδαπών εργαζομένων), της 17ης Σεπτεμβρίου 1998 (BGBl. 1998 I, σ. 2899, στο εξής: ArbGV), ο οποίος αντικατέστησε τον ΑΕΒΟ. Πάντως, το ισχύον από 10 Οκτωβρίου 1996 περιεχόμενο του άρθρου 9, σημείο 2, του ΑΕΒΟ επανελήφθη χωρίς καμία τροποποίηση στο άρθρο 9, σημείο 3, του ArbGV.

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-317/01

- 28 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι οι Abatay κ.λπ. είναι Τούρκοι υπήκοοι που κατοικούν στην Τουρκία και εργάζονται ως οδηγοί, εκτελώντας κυρίως διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων. Είναι υπάλληλοι της εταιρίας Baqir Dis Tic. Ve Paz. Ltd St (στο εξής: Baqir Dis) που εδρεύει στη Μερσίνα (Τουρκία) και αποτελεί «υποκατάστημα» της εταιρίας Baqir GmbH που εδρεύει στη Στουτγάρδη (Γερμανία). Η Baqir Dis και η Baqir GmbH μεταφέρουν στη Γερμανία φρούτα και λαχανικά που, κατά την πλειονότητά τους, προέρχονται από δικές τους καλλιέργειες στην Τουρκία. Τα εμπορεύματα μεταφέρονται από την Τουρκία στη Γερμανία με φορτηγά οχήματα που έχουν γερμανικές άδειες κυκλοφορίας στο όνομα της Baqir GmbH και τα οποία οδηγούν, μεταξύ άλλων, οι Abatay κ.λπ.
- 29 Το Bundesanstalt είχε χορηγήσει στους ως άνω οδηγούς άδεια εργασίας που ίσχυε μέχρι και την 30ή Σεπτεμβρίου 1996. Ωστόσο, κατά τη λήξη αυτής της περιόδου, αρνήθηκε να τους χορηγήσει νέες άδειες εργασίας.
- 30 Το Sozialgericht Nürnberg (Γερμανία), το οποίο επελήφθη της προσφυγής των Abatay κ.λπ., έκρινε, με αποφάσεις της 27ης Οκτωβρίου 1998, ότι οι προσφεύγοντες δεν χρειάζονταν άδεια εργασίας.
- 31 Με απόφαση της 25ης Ιουλίου 2000, το Bayerisches Landessozialgericht (Γερμανία) απέρριψε τις εφέσεις που άσκησε το Bundesanstalt κατά των αποφάσεων αυτών.

- 32 Σύμφωνα με την απόφαση του Bayerisches Landessozialgericht, η ρήτρα «standstill» του άρθρου 13 της απόφασης 1/80 διατηρεί τη νομική κατάσταση η οποία υφίστατο κατά την έναρξη της δραστηριότητας των Τούρκων οδηγών στη Γερμανία και καλύπτει επίσης την εργασία που εκτέλεσαν οι Τούρκοι οδηγοί στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, η οποία εμπίπτει στην αγορά εργασίας που αναφέρεται στην εν λόγω διάταξη. Κατά την απόφαση αυτή, οι δραστηριότητες διεθνούς μεταφοράς εμπορευμάτων που ασκούσαν οι Abatay κ.λπ. ήταν αρχικά, κατά το τμήμα της αποστολής εντός του γερμανικού εδάφους, νόμιμες κατά την έννοια του άρθρου 13 της απόφασης 1/80, καθόσον, σύμφωνα με την αρχική και με την ισχύουσα από 1ης Σεπτεμβρίου 1993 διατύπωση του άρθρου 9, σημείο 2, του ΑΕΒΟ, οι ενδιαφερόμενοι, ως μετακινούμενο προσωπικό που απασχολείτο στις διεθνείς μεταφορές προσώπων και εμπορευμάτων, δεν χρειάζονταν άδεια εργασίας. Με την ισχύουσα από 10 Οκτωβρίου 1996 νέα διατύπωση της διατάξεως αυτής, καθώς και με την έχουσα το ίδιο περιεχόμενο και ισχύουσα από 25 Σεπτεμβρίου 1998 διάταξη του άρθρου 9, σημείο 3, στοιχείο α, του ΑrGV, εισήχθη, κατά παράβαση του άρθρου 13 της απόφασης 1/80, ουσιώδης περιορισμός στην πρόσβαση των εν λόγω Τούρκων οδηγών στη γερμανική αγορά εργασίας.
- 33 Προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως κατά της απόφασης του Bayerisches Landessozialgericht, το Bundesanstalt υποστηρίζει ότι δεν προβλέπεται υπέρ των εργαζομένων ρήτρα «standstill» παρόμοια με αυτή του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου. Κατά το Bundesanstalt, το άρθρο 13 της απόφασης 1/80 αναφέρεται ρητώς μόνον σε Τούρκους εργαζομένους οι οποίοι διαμένουν ήδη νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους και δεν τυγχάνει επομένως εφαρμογής στην προκειμένη περίπτωση. Επιπλέον, οι επελθούσες το 1993 και το 1996 τροποποιήσεις της εθνικής νομοθεσίας δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ασυμβίβαστες με την προβλεπόμενη στο άρθρο 41 απαγόρευση εισαγωγής νέων περιορισμών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών του προσθέτου πρωτοκόλλου, διότι θα ήταν αντίθετο με τη γενική οικονομία της Συμφωνίας Συνδέσεως να γίνει δεκτό ότι η ρήτρα «standstill», η οποία αφορά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, παράγει έμμεσα αποτελέσματα ως προς το δικαίωμα προσβάσεως στην εργασία.
- 34 Αντίθετως, οι Abatay κ.λπ. υποστηρίζουν ότι οι αποφάσεις του Sozialgericht και του Bayerisches Landessozialgericht είναι ορθές. Κατά την άποψή τους, η αξίωση επί της διαπιστώσεως ότι δεν συντρέχει υποχρέωση λήψεως αδειας εργασίας απορρέει άμεσα από το άρθρο 13 της απόφασης 1/80. Επικουρικώς, παραπέμπουν στο άρθρο 6 της ίδιας απόφασης 1/80, κατά το οποίο ένας Τούρκος εργαζόμενος ο οποίος έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος δικαιούται ανανεώσεως της άδειας

εργασίας του στον ίδιο εργοδότη. Οι αναιρεσίβλητοι της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι είχαν ήδη, κατά το χρονικό διάστημα προ του 1993 και έως το 1996, αποκτήσει καθεστώς απασχολήσεως βάσει της εθνικής εργατικής νομοθεσίας, το οποίο δεν μπορεί πλέον να άρει μονομερώς το Bundesanstalt.

- 35 Το ενδέκατο τμήμα του Bundessozialgericht διαπιστώνει ότι, κατά το γερμανικό δίκαιο, οι Abatay κ.λπ. δεν έχουν, ως εργαζόμενοι σε Τούρκο εργοδότη, το δικαίωμα να ασκούν χωρίς άδεια εργασίας δραστηριότητες διεθνών μεταφορών εμπορευμάτων με οχήματα καταχωρισμένα στη Γερμανία.
- 36 Κατά το Bundessozialgericht, η απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως αδειάς εργασίας την οποία ζητούν οι Abatay κ.λπ. μπορεί, εντούτοις, να θεμελιωθεί στο άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 ή στο άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου. Οι τροποποιήσεις του ΑΕΥΟ, που τέθηκαν σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1993 και την 10η Οκτωβρίου 1996, μπορούν να θεωρηθούν ως νέοι περιορισμοί στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, κατά την έννοια του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80, ή ως νέοι περιορισμοί στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, κατά την έννοια του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου.
- 37 Συναφώς, από το περιεχόμενο των δύο αυτών διατάξεων ανακύπτουν διάφορα προβλήματα.
- 38 Κατά το αιτούν δικαστήριο, τίθεται, καταρχάς, το ερώτημα αν το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 πρέπει, όπως το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει γενικώς στα κράτη μέλη να εισαγάγουν οιονδήποτε νέο περιορισμό στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, μετά την έναρξη ισχύος, από 1ης Δεκεμβρίου 1980, σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1, της αποφάσεως αυτής, των διατάξεων του τμήματος περί των ζητημάτων απασχολήσεως και ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Κατά το αιτούν δικαστήριο, πάντως, η διατύπωση αυτού του άρθρου 13, η οποία, κατά ορισμένη

απόψη, αποκλίνει από το γράμμα του εν λόγω άρθρου 41, παράγραφος 1, συνηγορεί περισσότερο υπέρ της ερμηνείας κατά την οποία η απαγόρευση της εισαγωγής νέων περιορισμών αφορά αποκλειστικά το χρονικό σημείο κατά το οποίο για πρώτη φορά η διαμονή και η απασχόληση του εργαζομένου στο έδαφος του συγκεκριμένου κράτους μέλους ήταν νόμιμες.

39 Κατά το Bundessozialgericht, τίθεται, περαιτέρω, το ερώτημα αν το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 εφαρμόζεται επίσης σε εργαζομένους στην Τουρκία οι οποίοι, όπως οι Abatay κ.λπ., διέρχονται απλώς από το έδαφος κράτους μέλους ως μετακινούμενο προσωπικό που εκτελεί διεθνείς μεταφορές εμπορευμάτων, χωρίς να είναι εντεταγμένοι στη νόμιμη αγορά εργασίας του εν λόγω κράτους μέλους. Η θέση αυτού του άρθρου 13 —το οποίο, όπως και τα άρθρα 6, 7, 10 και 11 που αποσκοπούν στη σταδιακή ένταξη των Τούρκων εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους στην αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής, περιλαμβάνεται στο τμήμα 1 του κεφαλαίου II της αποφάσεως 1/80 που, όπως επισημάνθηκε με τη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως, ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων— συνηγορεί υπέρ της ερμηνείας σύμφωνα με την οποία η διάταξη αυτή αναφέρεται μόνο σε εργαζόμενους οι οποίοι είναι εντεταγμένοι στη νόμιμη αγορά εργασίας ενός κράτους μέλους. Πάντως, όπως διαπιστώνει το εθνικό δικαστήριο, οδηγού όπως οι Abatay κ.λπ. διέρχονται από το έδαφος ενός κράτους μέλους μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα, εγκαταλείπουν σύντομα το κράτος αυτό και επιστρέφουν στην Τουρκία.

40 Τέλος, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι δυνατό να δοθεί ασφαλής απάντηση στο ζήτημα αν στο πλαίσιο του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου διαμορφώνεται ευνοϊκότερο καθεστώς για τους Abatay κ.λπ. Αν μπορεί να θεωρηθεί ότι η ισχύουσα ρύθμιση, ήτοι το άρθρο 9, σημείο 3, στοιχείο α, του ArGV, συνιστά, εν συγκρίσει προς τη νομική κατάσταση κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος του προσθέτου πρωτοκόλλου, περιορισμό που απαγορεύεται από το άρθρο 41, παράγραφος 1, τότε η διάταξη αυτή του προσθέτου πρωτοκόλλου αφορά ρητώς μόνον την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, και όχι την πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, τίθεται το ερώτημα αν οι συγκεκριμένοι Τούρκοι εργαζόμενοι, οι οποίοι δεν επιθυμούν να εγκατασταθούν στη Γερμανία και, κατά τα λοιπά, συμμετέχουν στην παροχή υπηρεσιών μόνον στο πλαίσιο της σχέσεώς τους εργασίας, μπορούν να θεμελιώσουν τα δικαιώματα που διεκδικούν με επίκληση της διατάξεως αυτής περί προστασίας της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

- 41 Κατά το Bundessozialgericht, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, τίθεται περαιτέρω το ερώτημα αν υφίσταται περιορισμός της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, κατά την έννοια του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, στην περίπτωση κατά την οποία η εισαγωγή διατάξεων που περιορίζουν την πρόσβαση εργαζομένων στην αγορά εργασίας —εν προκειμένω, κατάργηση της προϋχούσας υπέρ των Τούρκων οδηγών απαλλαγής από την υποχρέωση λήψεως αδειας για διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων—, δυσχεραίνει εμμέσως τη συμμετοχή των επιχειρήσεων που απασχολούν αυτούς τους εργαζομένους στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.
- 42 Το ενδέκατο τμήμα του Bundessozialgericht, εκτιμώντας ότι, υπό αυτές τις συνθήκες, η επίλυση της εκκρεμούσας ενώπιόν του διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 [...] να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι απαγορεύει σε κράτος μέλος της Κοινότητας τη θέσπιση εθνικών διατάξεων οι οποίες, εν συγκρίσει προς την ισχύουσα σε εθνικό επίπεδο νομική κατάσταση την 1η Δεκεμβρίου 1980, εισάγουν γενικώς νέους περιορισμούς όσον αφορά την πρόσβαση Τούρκων εργαζομένων στην αγορά εργασίας ή η απαγόρευση εισαγωγής νέων περιορισμών του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80 αναφέρεται μόνο στο χρονικό σημείο της πρώτης νόμιμης διαμονής ή της πρώτης νόμιμης απασχολήσεως ενός εργαζομένου;
- 2) Εφαρμόζεται το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 [...] και στην περίπτωση εργαζομένων απασχολούμενων στην Τουρκία, οι οποίοι, ως οδηγοί οχημάτων διεθνών μεταφορών εμπορευμάτων, διέρχονται τακτικά από το έδαφος κράτους μέλους της Κοινότητας, χωρίς να είναι εντεταγμένοι στη νόμιμη αγορά εργασίας αυτού του κράτους μέλους;

3) Πρέπει το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου [...] να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι:

α) ένας Τούρκος εργαζόμενος έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί έναν αντίθετο προς το πρωτόκολλο περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως,

β) εισάγεται νέος περιορισμός στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και στην περίπτωση κατά την οποία, μετά την έναρξη ισχύος του προσθέτου πρωτοκόλλου, ένα κράτος μέλος της Κοινότητας περιορίζει την πρόσβαση Τούρκων εργαζομένων στην αγορά εργασίας, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό δυσχερέστερη τη συμμετοχή των τουρκικών επιχειρήσεων που απασχολούν τους εργαζομένους στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών;»

Η υπόθεση C-369/01

⁴³ Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι ο N. Sahin, Τούρκος, αρχικά, υπήκοος, ο οποίος απέκτησε τη γερμανική υπηκοότητα το 1991, είναι κύριος της επιχειρήσεως διεθνών μεταφορών Sahin International Transport, με έδρα στο Göppingen (Γερμανία). Ο N. Sahin είναι, επίσης, κύριος μιας θυγατρικής επιχειρήσεως, με την επωνυμία Anadolu Dis Ticaret AS (στο εξής: Anadolu Dis) και έδρα στην Κωνσταντινούπολη (Τουρκία). Η Sahin Internationale Transporte διαθέτει αρκετά φορτηγά οχήματα, τα οποία χρησιμοποιεί για διεθνείς μεταφορές μεταξύ Γερμανίας και τρίτων χωρών, όπως η Τουρκία, το Ιράν και το Ιράκ: όλα τα φορτηγά οχήματα είναι καταχωρισμένα στη Γερμανία. Μεταξύ της Sahin Internationale Transporte και της Anadolu Dis υφίσταται «σύμβαση πρακτορείας», βάσει της οποίας η Anadolu Dis χρησιμοποιεί τα φορτηγά οχήματα της μητρικής εταιρίας για διεθνείς μεταφορές εμπορευμάτων.

- 44 Ήδη πριν από την 1η Σεπτεμβρίου 1993, ο N. Sahin χρησιμοποίησε ως οδηγούς σε φορτηγά οχήματα καταχωρισμένα στη Γερμανία 17 Τούρκους εργαζομένους, οι οποίοι ζουν στην Τουρκία και είχαν συνάψει με την Anadolu Dis τις συμβάσεις εργασίας τους πριν από την ανωτέρω ημερομηνία. Για κάθε μεταφορά στη Γερμανία, τους χορηγείτο γερμανική θεώρηση από το αρμόδιο γενικό προξενείο.
- 45 Κατά το Bundesanstalt, οι εν λόγω οδηγοί δεν χρειάζονταν αρχικώς άδεια εργασίας. Εντούτοις, από τα μέσα του 1995, έκρινε ότι κατά τη χρησιμοποίηση αλλοδαπών οδηγών σε καταχωρισμένα στη Γερμανία φορτηγά οχήματα δεν υφίσταται πλέον απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία οι οδηγοί απασχολούνταν από αλλοδαπές επιχειρήσεις.
- 46 Με δικόγραφο της 29ης Μαΐου 1996, ο N. Sahin άσκησε προσφυγή ενώπιον του Sozialgericht Ulm (Γερμανία), με την οποία ζήτησε να αναγνωρισθεί ότι οι εν λόγω εργαζόμενοι απαλλάσσονται από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας για τις δραστηριότητές τους στη Γερμανία. Επιπλέον, στις 9 Δεκεμβρίου 1996, επέτυχε την έκδοση διατάξεως περί λήψεως ασφαλιστικών μέτρων, σύμφωνα με την οποία, μέχρι την έκδοση της οριστικής αποφάσεως επί της κύριας υποθέσεως, το Bundesanstalt ήταν υποχρεωμένο να χορηγήσει άδειες εργασίας στους εν λόγω οδηγούς.
- 47 Με απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1998, το Sozialgericht Ulm έκρινε ότι οι 17 οδηγοί απαλλάσσονταν από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας.
- 48 Η ασηθηείσα από το Bundesanstalt έφεση απορρίφθηκε με την από 27 Ιουλίου 2000 απόφαση του Bayerisches Landessozialgericht Baden-Württemberg (Γερμανία), το οποίο, βάσει, κατ' ουσίαν, του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, έκρινε ότι η ισχύουσα την 1η Ιανουαρίου 1973 νομική κατάσταση εξακολουθεί να ισχύει. Κατά το Bayerisches Landessozialgericht Baden-Württemberg, η διάταξη απαγορεύει την εισαγωγή νέων περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας. Όμως, την 1η Ιανουαρίου 1973, καμία άδεια εργασίας δεν απαιτείτο για εργαζομένους όπως οι εν λόγω οδηγοί.

- 49 Το Bundesanstalt άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής, προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, παράβαση του άρθρου 9, σημείο 2, του ΑΕΒΟ.
- 50 Ο Ν. Sahin ζήτησε, αντιθέτως, την απόρριψη της αιτήσεως αναίρέσεως. Κατά την άποψη του, τόσο το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου όσο και το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 περιέχουν ρήτρα «standstill», από την οποία προκύπτει ότι δεν μπορούν να εισαχθούν νέοι περιορισμοί στην απαλλαγή των Τούρκων εργαζομένων από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας.
- 51 Με τη διάταξη περί παραπομπής, το έβδομο τμήμα του Bundessozialgericht επισημαίνει ότι η αναγνωρισθείσα από το Landessozialgericht Baden-Württemberg απαλλαγή των Τούρκων οδηγών από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας μπορεί να κριθεί κατά διαφορετικό τρόπο αναλόγως της εταιρίας που θα θεωρηθεί εργοδότη τους, εν προκειμένω της Sahin Internationale Transporte ή της Anadolu Dis. Δεδομένου, ωστόσο, ότι το Bundessozialgericht δεν είναι αρμόδιο να προβεί στις απαραίτητες διαπιστώσεις ουσίας, θα μπορούσε να θεωρηθεί δυνατό μόνον το ενδεχόμενο αναπομπής της υποθέσεως στο Landessozialgericht, ενώπιον του οποίου θα μπορούσε να επιτευχθεί a posteriori η συμμετοχή της Anadolu Dis ή των εν λόγω οδηγών στη διαδικασία. Κατά το Bundessozialgericht, η αναπομπή αυτή μπορεί, εντούτοις, να αποδειχθεί περιττή, αν οι απορρέουσες από το κοινοτικό δίκαιο επιταγές παρέχουν στους οδηγούς αξίωση για μη επιβολή περιορισμών, όσον αφορά την απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας, σε σχέση με τη νομική κατάσταση που ίσχυε το 1970 ή το 1973. Οι κρίσιμες, συναφώς, διατάξεις είναι είτε το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, καθ' ο μέτρο η διάταξη αυτή προστατεύει επίσης τους εργαζομένους που βρίσκονται, ως προς την επίμαχη εθνική ρύθμιση περί αδειών εργασίας, σε κατάσταση όμοια με αυτή των Τούρκων οδηγών, είτε το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, είτε και οι δύο διατάξεις από κοινού. Κατά το αιτούν δικαστήριο, πάντως, ως προς αμφότερες, τίθεται περαιτέρω το ερώτημα αν ρυθμίζουν επίσης το συγκεκριμένο ζήτημα της υποθέσεως που εκκρεμεί ενώπιον του Bundessozialgericht.
- 52 Το δικαστήριο αυτό θέτει, καταρχάς, το ερώτημα αν η ευνοϊκή διάταξη του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου εφαρμόζεται και στους Τούρκους οδηγούς. Συναφώς, είναι σημαντικό να διευκρινιστεί το ζήτημα αν οι

εργαζόμενοι μπορούν να επικαλεστούν τη διάταξη αυτή και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν, γενικώς, μέτρα όπως αυτά της προκειμένης περιπτώσεως πρέπει να θεωρηθούν ως «περιορισμοί» κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 41, παράγραφος 1. Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι, στην παρούσα υπόθεση, θα ήταν περαιτέρω σκόπιμο να εξετασθεί το ζήτημα αν η εκ μέρους των εργαζομένων επίκληση αυτής της διατάξεως προϋποθέτει ότι αυτοί απασχολούνται αποκλειστικά από Τούρκο εργοδότη ή αν στην εργασιακή σχέση μπορεί να συμμετέχει —υπό οποιαδήποτε μορφή— και άλλος (Γερμανός) εργοδότης. Κατά το Bundessozialgericht, ένα μέτρο δεν μπορεί να θεωρηθεί α priori ως νέος περιορισμός, αν με το μέτρο αυτό τίθεται, ως επιχειρηματίας, μόνον ένας εγκατεστημένος στη Γερμανία Γερμανός υπήκοος· στην παρούσα, όμως, υπόθεση, το ζήτημα που τίθεται είναι αν ο N. Sahin, Γερμανός υπήκοος από το 1991, έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί στο μέλλον Τούρκους οδηγούς που στερούνται άδειας εργασίας.

- 53 Εν συνεχεία, το εν λόγω δικαστήριο θέτει ερώτημα όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80. Δεδομένου ότι σε περιπτώσεις όπως η εκκρεμούσα ενώπιόν του περιοριστικά μέτρα στο πλαίσιο των εθνικών ρυθμίσεων περί αδειών εργασίας μπορούν να θεωρηθούν ως (νέος) περιορισμός τόσο όσον αφορά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών των Τούρκων επιχειρηματιών, όσο και ως προς τους όρους προσβάσεως των Τούρκων εργαζομένων στην αγορά εργασίας, επιβάλλεται να διευκρινιστεί ποια από τις δύο διατάξεις τυγχάνει εφαρμογής.

- 54 Τέλος, το Bundessozialgericht ζητεί διευκρινίσεις επί του ζητήματος αν μέτρα όπως αυτά της εκκρεμούσας ενώπιόν του υποθέσεως πρέπει να θεωρηθούν, κατά τρόπο γενικό, ως «περιορισμοί» κατά την έννοια του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80, εφόσον είναι αμφίβολο αν εισάγεται περιορισμός της «προσβάσεως στην αγορά εργασίας», όταν επεκτείνεται ή επιβάλλεται το πρώτον υποχρέωση λήψεως αδειάς εργασίας για δραστηριότητες οι οποίες επηρεάζουν τη γερμανική αγορά εργασίας μόνον προσωρινά (δραστηριότητες οδηγών οχημάτων διεθνών μεταφορών αγαθών).

Το έβδομο τμήμα του Bundessozialgericht, εκτιμώντας ότι, υπό αυτές τις συνθήκες, η επίλυση της εκκρεμούσας ενώπιον του διαφοράς απαιτεί ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου [...] να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι:

α) ένας Τούρκος εργαζόμενος έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί έναν αντίθετο προς το πρωτόκολλο περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως,

β) εισάγεται περιορισμός στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και στην περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος μέλος της Κοινότητας καταργεί τη μέχρι τότε ισχύουσα απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως αδειας εργασίας για Τούρκους οδηγούς οχημάτων διεθνών μεταφορών εμπορευμάτων, οι οποίοι απασχολούνται σε (Τούρκο) εργοδότη με έδρα στην Τουρκία;

2) Τέτοιος περιορισμός αφορά αποκλειστικά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ή επίσης, ή μόνον, την πρόσβαση στην αγορά εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80 [...];

3) Εφαρμόζεται το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 [...] και σε Τούρκους εργαζομένους οι οποίοι απασχολούνται από εργοδότη με έδρα στην Τουρκία και, ως οδηγοί οχημάτων διεθνών μεταφορών εμπορευμάτων, διέρχονται τακτικά από το εδάφος κράτους μέλους της Κοινότητας, χωρίς να είναι εντεταγμένοι στη (νόμιμη) αγορά εργασίας αυτού του κράτους μέλους;»

- 56 Δεδομένης της συνάφειας των υποθέσεων C-317/01 και C-369/01, με διάταξη της 5ης Νοεμβρίου 2001, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου αποφάσισε να τις συνεκδικάσει, προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης, σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 57 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει, καταρχάς, να εξεταστεί αν από το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και/ή από το άρθρο 13 της απόφασης 1/80 πηγάζουν άμεσα υπέρ ιδιώτη δικαιώματα τα οποία αυτός δύναται να επικαλεστεί ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να προσδιοριστεί, εν συνεχεία, το περιεχόμενο των ρητρών «standstill» που προβλέπονται στις εν λόγω διατάξεις.

Επί του άμεσου αποτελέσματος του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και του άρθρου 13 της απόφασης 1/80

- 58 Συναφώς, αρκεί η υπόμνηση ότι το άμεσο αποτέλεσμα τόσο του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου όσο και του άρθρου 13 της απόφασης 1/80 προκύπτει ήδη από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., όσον αφορά το εν λόγω άρθρο 41, παράγραφος 1, απόφαση της 11ης Μαΐου 2000, C-37/98, Savas, Συλλογή 2000, σ. I-2927, σκέψεις 54 και 71, καθώς και, όσον αφορά το εν λόγω άρθρο 13, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince, Συλλογή 1990, σ. I-3461, σκέψη 26). Πράγματι, οι διατάξεις αυτές καθιερώνουν, με όρους σαφείς, ακριβείς και ανεπιφύλακτους, μη αμφίσημες ρήτρες «standstill», οι οποίες περιλαμβάνουν μια αναληφθείσα από τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη υποχρέωση που αναλύεται νομικά σε απλή υποχρέωση αποχής από ενέργεια (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Savas, σκέψεις 46 και 47).

- 59 Εντεύθεν προκύπτει ότι οι Τούρκοι υπήκοοι, στους οποίους εφαρμόζονται οι δύο αυτές διατάξεις, μπορούν να τις επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου να αποκλειστεί η εφαρμογή αντίθετων κανόνων εσωτερικού δικαίου.
- 60 Πρέπει, συνεπώς, να καθοριστεί το περιεχόμενο των εν λόγω διατάξεων.

Επί του περιεχομένου του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80

- 61 Προκειμένου να δοθεί πλήρης και χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα, το Δικαστήριο πρέπει, καταρχάς, να αποφανθεί επί της σημασίας των εν λόγω διατάξεων και, εν συνεχεία, να καθορίσει αν οι διατάξεις αυτές διέπουν έννομες καταστάσεις όμοιες με αυτήν των αναιρεσιβλήτων των κύριων δικών και σε ποιο βαθμό υπαγορεύουν αυτές ότι το οικείο κράτος μέλος δεν δύναται να απαιτήσει από τους Τούρκους οδηγούς που εκτελούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων στο έδαφός του να είναι κάτοχοι άδειας εργασίας.

Επί της σημασίας των ρητρών «standstill» του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80

- 62 Όσον αφορά, καταρχάς, το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, από τις σκέψεις 64 έως 67 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Savas προκύπτει ότι η ρήτρα «standstill» της διατάξεως αυτής δεν είναι ικανή από μόνη της να παράσχει σε Τούρκο υπήκοο δικαίωμα εγκαταστάσεως ή διαμονής αντλούμενο απευθείας από την κοινοτική ρύθμιση.

- 63 Συναφώς, το Δικαστήριο στηρίζεται στην πάγια νομολογία του, κατά την οποία, στο παρόν στάδιο εξέλιξης του κοινοτικού δικαίου, οι διατάξεις περί συνδέσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας (στο εξής: σύνδεση ΕΟΚ-Τουρκίας) δεν θίγουν την αρμοδιότητα των κρατών μελών να ρυθμίζουν την είσοδο στην επικράτειά τους και τους όρους της πρώτης επαγγελματικής δραστηριότητας των Τούρκων υπηκόων, αλλά ρυθμίζουν απλώς την κατάσταση των Τούρκων εργαζομένων που έχουν ήδη ενταχθεί νομίμως στο κράτος μέλος υποδοχής, λόγω νόμιμης ασκήσεως μιας δραστηριότητας για συγκεκριμένη χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80 (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Savas, σκέψη 58).
- 64 Επιπλέον, με τη σκέψη 59 της προπαρατεθείσας αυτής αποφάσεως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σε αντίθεση με τους υπηκόους των κρατών μελών, οι Τούρκοι εργαζόμενοι δεν έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό της Κοινότητας, αλλά έχουν ορισμένα μόνον δικαιώματα στο κράτος μέλος υποδοχής, στο έδαφος του οποίου εισήλθαν κατόπιν άδειας και εργάστηκαν νομίμως για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.
- 65 Συνεπώς, η πρώτη είσοδος ενός Τούρκου υπηκόου στο έδαφος κράτους μέλους διέπεται, καταρχήν, αποκλειστικά από το εθνικό δικαιο του εν λόγω κράτους και ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επικαλείται, βάσει του κοινοτικού δικαίου, ορισμένα δικαιώματα σχετικά με την άσκηση έμμισθου ή ελεύθερου επαγγέλματος και, συνακόλουθα, σχετικά με τη διαμονή μόνον αν διαμένει ήδη νομίμως στο συγκεκριμένο κράτος μέλος (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Savas, σκέψη 65).
- 66 Εντούτοις, από τη σκέψη 69 της εν λόγω αποφάσεως Savas προκύπτει ότι η ρήτρα «standstill» του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου απαγορεύει την εκ μέρους κράτους μέλους θέσπιση οιοδήποτε νέου μέτρου που θα είχε ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα να εξαρτηθεί η εγκατάσταση και, συνακόλουθα, η διαμονή Τούρκου υπηκόου στο έδαφός του από όρους πιο περιοριστικούς εν συγκρίσει προς εκείνους οι οποίοι ίσχυαν κατά την έναρξη ισχύος του εν λόγω προσθέτου πρωτοκόλλου στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

- 67 Δεδομένου ότι το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου εφαρμόζεται τόσο στο δικαίωμα ελεύθερης εγκαταστάσεως όσο και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, η ίδια ερμηνεία πρέπει να δοθεί και ως προς την ελευθερία παροχής υπηρεσιών.
- 68 Το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου παρουσιάζεται έτσι ως η αναγκαία συνέπεια των άρθρων 13 και 14 της Συμφωνίας Συνδέσεως, αποτελώντας το απαραίτητο μέσο για τη βαθμιαία κατάργηση των εθνικών περιορισμών στην ελεύθερη εγκατάσταση και παροχή υπηρεσιών.
- 69 Δεύτερον, όσον αφορά το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80, πρέπει να επισημανθεί ότι η διατύπωσή του δεν είναι βεβαίως ως προς όλα τα σημεία της όμοια με αυτή του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου.
- 70 Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ρήτρες «standstill» που προβλέπονται στις δύο αυτές διατάξεις έχουν την ίδια σημασία.
- 71 Αφενός, όπως έκρινε το Δικαστήριο με τη σκέψη 50 της προαναφερθείσας αποφάσεως Savas, οι δύο επίμαχες διατάξεις είναι της ίδιας φύσεως.
- 72 Αφετέρου, έχουν κοινό σκοπό, ήτοι τη δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για τη σταδιακή καθιέρωση, αντιστοίχως, της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, της ελεύθερης εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, μέσω της απαγορεύσεως της επιβολής, εκ μέρους των κρατών μελών, νέων περιορισμών στις ελευθερίες αυτές, ώστε να μην καταστεί δυσχερέστερη η βαθμιαία πραγμάτωσή τους μεταξύ των κρατών μελών και της Δημοκρατίας της Τουρκίας

- 73 Δεν συντρέχει κανένας λόγος ικανός να δικαιολογήσει ότι στη σχετική με την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων ρήτρα «standstill» πρέπει να δοθεί περιεχόμενο λιγότερο ευρύ από αυτό της ίδιας ρήτρας για το δικαίωμα εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.
- 74 Κατά συνέπεια, η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο με τη σκέψη 69 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Savas, καθώς και με τις σκέψεις 66 έως 68 της παρούσας αποφάσεως, όσον αφορά το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, πρέπει να δοθεί και για το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80, το οποίο, συνεπώς, απαγορεύει κατά τρόπο γενικό στα κράτη μέλη να προβαίνουν, όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, σε λιγότερη ευνοϊκή μεταχείριση των Τούρκων υπηκόων εν συγκρίσει προς αυτήν που οι εν λόγω υπήκοοι αντιμετώπιζαν κατά την έναρξη ισχύος της ρήτρας «standstill», την 1η Δεκεμβρίου 1980.
- 75 Συναφώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα που προέβαλε, ιδίως, η Γερμανική Κυβέρνηση, σύμφωνα με το οποίο το άρθρο 13 δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να εισάγουν, ακόμη και μετά την 1η Δεκεμβρίου 1980, νέους περιορισμούς στην πρόσβαση των Τούρκων υπηκόων στην εργασία, αλλά απαγορεύει απλώς να εφαρμόζονται οι περιορισμοί αυτοί και σε Τούρκους υπηκόους οι οποίοι, κατά την εισαγωγή των εν λόγω περιορισμών, εργάζονται ήδη νομίμως και έχουν, για τον λόγο αυτό, δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής. Η εν λόγω κυβέρνηση συνάγει, ειδικότερα, αυτή την ερμηνεία από τους όρους «των εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους που βρίσκονται νομίμως στο έδαφός τους, αντιστοίχως, όσον αφορά την παραμονή και την απασχόληση» του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80.
- 76 Η ερμηνεία αυτή δεν συνάδει, ωστόσο, με το καθεστώς που εισάγει η απόφαση 1/80 και θα ματαιώνει το χρήσιμο αποτέλεσμα του άρθρου 13.
- 77 Έτσι, κατόπιν της αποφάσεως 2/76, περί εφαρμογής του άρθρου 12 της Συμφωνίας Συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Συνδέσεως στις 20 Δεκεμβρίου 1976, οι κοινωνικές διατάξεις της αποφάσεως 1/80 αποτελούν ένα επιπλέον βήμα προς την

πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, σύμφωνα με το πνεύμα των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης ΕΟΚ, μετέπειτα άρθρων 48 και 49 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 39 ΕΚ και 40 ΕΚ) και 50 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 41 ΕΚ) (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1998, C-1/97, Birden, Συλλογή 1998, σ. I-7747, σκέψη 52, και της 19ης Νοεμβρίου 2002, C-188/00, Kurz, Συλλογή 2002, σ. I-10691, σκέψη 40).

- 78 Ειδικότερα, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 παρέχει στους Τούρκους μετακινούμενους εργαζομένους που πληρούν τις προβλεπόμενες σε αυτό προϋποθέσεις συγκεκριμένα δικαιώματα στον τομέα της εργασίας. Τα δικαιώματα αυτά, τα οποία τελούν σε ευθεία αναλογία με τη διάρκεια της ασκήσεως νόμιμης έμμισθης δραστηριότητας και αποσκοπούν στη βαθμιαία εδραίωση του καθεστώτος του ενδιαφερομένου στο κράτος μέλος υποδοχής, απονέμονται άμεσα από το κοινοτικό δίκαιο και οι εθνικές αρχές δεν δύνανται να περιορίσουν ή να εξαρτήσουν την άσκηση αυτών από προϋποθέσεις, διότι με τον τρόπο αυτό διακυβεύεται το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω αποφάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 1997, C-36/96, Günaydin, Συλλογή 1997, σ. I-5143, σκέψεις 37 έως 40 και 50).
- 79 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 δεν μπορεί να έχει ως αντικείμενο την προστασία των δικαιωμάτων των Τούρκων υπηκόων στον τομέα της εργασίας, καθόσον τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται ήδη πλήρως από το άρθρο 6 της ίδιας αποφάσεως.
- 80 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του, το άρθρο 13 απαγορεύει στις εθνικές αρχές να καταστήσουν δυσμενέστερους, μέσω της εισαγωγής νέων περιοριστικών μέτρων, τους όρους προσβάσεως των Τούρκων υπηκόων στην εργασία. Η ύπαρξη αυτής της διατάξεως δικαιολογείται από το γεγονός ότι, όπως μνημονεύθηκε με τις σκέψεις 63 και 65 της παρούσας αποφάσεως, τα κράτη μέλη διατήρησαν την εξουσία χορηγήσεως άδειας σε Τούρκους υπηκόους για την είσοδο στο έδαφός τους και την πρώτη απασχόληση.

- 81 Η ερμηνεία που αναφέρθηκε με τη σκέψη 75 της παρούσας αποφάσεως θα ήταν επίσης παράδοξη και θα καθιστούσε άνευ ουσίας το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80, καθόσον ένας Τούρκος υπήκοος που εργάζεται ήδη νομίμως σε ένα κράτος μέλος δεν έχει πλέον ανάγκη την προστασία μιας σχετικής με την πρόσβαση στην εργασία ρήτρας «standstill», δεδομένου ότι η πρόσβαση αυτή έχει ήδη λάβει χώρα κατά συγκεκριμένο τρόπο και ο ενδιαφερόμενος έχει, για τη συνέχεια της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας στο κράτος μέλος υποδοχής, τα δικαιώματα που του παρέχει ρητώς το άρθρο 6 της ίδιας αποφάσεως. Αντιθέτως, η υποχρέωση «standstill» σχετικά με τους όρους προσβάσεως στην εργασία αποσκοπεί στην εκ μέρους των εθνικών αρχών αποχή από τη θέσπιση διατάξεων που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την υλοποίηση του σκοπού της αποφάσεως 1/80 για καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, έστω και αν, σε ένα πρώτο στάδιο της βαθμιαίας πραγματώσεως της εν λόγω ελευθερίας, μπορούν να διατηρηθούν προϋφιστάμενοι στον τομέα της προσβάσεως στην εργασία περιορισμοί (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 23ης Μαρτίου 1983, 77/82, Πεσκέλογλου, Συλλογή 1983, σ. 1085, σκέψη 13).
- 82 Επιπλέον, όπως προκύπτει επίσης από το γράμμα του, το άρθρο 13 δεν εφαρμόζεται μόνο στους Τούρκους εργαζομένους, αλλά και στα μέλη των οικογενειών τους. Όσον αφορά, όμως, τα μέλη των οικογενειών, η απόφαση 1/80 δεν εξαρτά την είσοδό τους στο έδαφος του κράτους μέλους, με σκοπό την οικογενειακή επανένωση με Τούρκο εργαζόμενο που βρίσκεται ήδη νομίμως στο κράτος αυτό, από την άσκηση έμμισθης επαγγελματικής δραστηριότητας.
- 83 Κατόπιν των ανωτέρω, δεν μπορεί, συνεπώς, να υποστηριχθεί ότι το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 εφαρμόζεται μόνο σε Τούρκους υπηκόους που έχουν ήδη ενταχθεί στην αγορά εργασίας κράτους μέλους.
- 84 Εφόσον το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80 δεν περιορίζεται μόνο σε Τούρκους υπηκόους που έχουν ήδη ενταχθεί στην αγορά εργασίας κράτους μέλους, συνάγεται ότι η διάταξη αυτή αφορά τους Τούρκους εργαζομένους και τα μέλη των οικογενειών τους που «βρίσκονται νομίμως στο έδαφός του, αντιστοίχως, όσον αφορά την παραμονή και την απασχόληση». Από την επιλογή των όρων αυτών προκύπτει ότι η εν λόγω ρήτρα «standstill» μπορεί να εφαρμοστεί υπέρ Τούρκου

υπηκόου, μόνον εάν αυτός έχει τηρήσει τους περί εισόδου, διαμονής και, ενδεχομένως, εργασίας κανόνες του κράτους μέλους υποδοχής και βρίσκεται, ως εκ τούτου, νομίμως στο έδαφος του συγκεκριμένου κράτους (βλ., σχετικά με τη συναφή έννοια της «νόμιμης απασχολήσεως» που χρησιμοποιείται σε πολλά άρθρα του τμήματος 1 του κεφαλαίου II της αποφάσεως 1/80, προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 51· απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 2000, C-340/97, Nazli κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-957, σκέψη 31, και προπαρατεθείσα απόφαση Kurz, σκέψη 39).

- 85 Συνεπώς, οι αρμόδιες εθνικές αρχές έχουν το δικαίωμα, ακόμη και μετά την έναρξη ισχύος της αποφάσεως 1/80, να καθορίζουν τα μέτρα που μπορούν να λαμβάνονται έναντι των Τούρκων υπηκόων που τελούν υπό παράνομο καθεστώς.

Επί του ζητήματος εφαρμογής του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και του άρθρου 13 της αποφάσεως 1/80

- 86 Εκ προοιμίου, πρέπει να επισημανθεί ότι, παρά το γεγονός ότι οι δύο αυτές διατάξεις έχουν την ίδια σημασία, για κάθε διάταξη έχει καθοριστεί με σαφήνεια ιδιαίτερο πεδίο εφαρμογής και, ως εκ τούτου, αποκλείεται το ενδεχόμενο ταυτόχρονης εφαρμογής τους.

- 87 Όσον αφορά, καταρχάς, το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80, από τη δικογραφία που διαβίβασε το Bundessozialgericht στο Δικαστήριο προκύπτει, βεβαίως, ότι οι εν λόγω Τούρκοι υπήκοοι τελούν υπό «νόμιμο» καθεστώς κατά την έννοια της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου, εφόσον έχουν συμμορφωθεί προς τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής όσον αφορά την είσοδο στην επικράτειά του, καθώς και την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας (βλ., όσον αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, προπαρατεθείσες αποφάσεις Birden, σκέψη 51, Nazli, σκέψη 31, και Kurz, σκέψη 39).

- 88 Είναι σαφές ότι οι εν λόγω Τούρκοι οδηγοί πληρούν όλες τις ανωτέρω προϋποθέσεις, δεδομένου ότι, αφενός, ήταν κάτοχοι νομίμως εκδοθείσας θεωρήσεως για κάθε περίοδο διαμονής τους στη Γερμανία και, αφετέρου, είτε είχαν απαλλαγεί από την υποχρέωση λήψεως άδειας εργασίας, είτε ήταν κάτοχοι τέτοιας άδειας μέχρι τη λήψη των αποφάσεων περί μη χορηγήσεως ή παρατάσεως των αδειών αυτών.
- 89 Όπως προκύπτει από την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών που περιλαμβάνεται στη διάταξη περί παραπομπής, οι Τούρκοι οδηγοί που, όπως οι αναιρεσίβλητοι των κύριων δικών, εκτελούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων, παραμένουν στο γερμανικό έδαφος για πολύ περιορισμένο χρονικό διάστημα, όσο δηλαδή απαιτείται για τη μεταφορά και εκφόρτωση των εμπορευμάτων που προέρχονται από την Τουρκία ή τη φόρτωση εμπορευμάτων που θα μεταφερθούν από τη Γερμανία στην Τουρκία, το Ιράν ή το Ιράκ. Μετά από κάθε μεταφορά, επιστρέφουν στην Τουρκία, όπου κατοικούν με τις οικογένειές τους και όπου έχει την έδρα της η επιχείρηση που τους απασχολεί και τους αμείβει. Αυτοί οι Τούρκοι υπήκοοι δεν έχουν, συνεπώς, την πρόθεση να ενταχθούν στην αγορά εργασίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ως κράτους μέλους υποδοχής.
- 90 Ωστόσο, από τη σύστημα και τον σκοπό της απόφασης 1/80 προκύπτει ότι, στην παρούσα φάση προωθήσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο πλαίσιο της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας και υπό την επιφύλαξη του ιδιαίτερου καθεστώτος της δυνατότητας επανενώσεως της οικογένειας Τούρκου εργαζομένου ο οποίος βρίσκεται ήδη νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους, η εν λόγω απόφαση αποσκοπεί κυρίως στη σταδιακή ένταξη των Τούρκων εργαζομένων στο κράτος αυτό, μέσω της εκ μέρους τους αδιάκοπης, κατα κανόνα, ασκήσεως νόμιμης εργασίας επί ένα, τρία ή τέσσερα, αντιστοίχως, έτη, με εξαίρεση τις ρήτρες διακοπής της εργασιακής σχέσεως του άρθρου 6, παράγραφος 2, της ίδιας απόφασης.
- 91 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 13 της απόφασης 1/80, κατά τη θεώρηση του οποίου πρέπει να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το σύνολο των σχετικών με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων διατάξεων της απόφασης αυτής, δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπως αυτή των κύριων δικών.

- 92 Δεύτερον, όσον αφορά το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι οι περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών διατάξεις, εν γένει, και το άρθρο 41, παράγραφος 1, ειδικότερα, δεν εφαρμόζονται στον τομέα των μεταφορών, ο οποίος, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητάς του, διέπεται μόνον από το άρθρο 42 του ίδιου πρωτοκόλλου. Επίσης, κατά την Ολλανδική Κυβέρνηση, στο πλαίσιο της Συνθήκης, οι υπηρεσίες στον τομέα των μεταφορών δεν περικλείονται στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, αλλά υπόκεινται σε ιδιαίτερο καθεστώς.
- 93 Η άποψη αυτή δεν μπορεί, ωστόσο, να γίνει δεκτή.
- 94 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Συνθήκη περιλαμβάνει έναν ειδικό τίτλο αφιερωμένο στις «Μεταφορές». Σύμφωνα με το άρθρο 61, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 51, παράγραφος 1, ΕΚ), η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών στον τομέα των μεταφορών διέπεται από τις διατάξεις του εν λόγω τίτλου.
- 95 Αντιθέτως, όσον αφορά τη Σύνδεση ΕΟΚ-Τουρκίας, η κατάσταση των τομέα των μεταφορών εμφανίζεται διαφοροποιημένη.
- 96 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, ενώ οι αρχές της Συνθήκης στον τομέα του ανταγωνισμού, της φορολογίας και της προσεγγίσεως των νομοθεσιών πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 16 της Συμφωνίας Συνδέσεως, να εφαρμοσθούν ως έχουν στο πλαίσιο της Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, από το γράμμα του άρθρου 15 της Συμφωνίας και του άρθρου 42 του προσθέτου πρωτοκόλλου προκύπτει ότι το Συμβούλιο Συνδέσεως έχει σημαντικά ευρύτερη διακριτική ευχέρεια στον τομέα των μεταφορών. Τα άρθρα αυτά ορίζουν ότι «οι προϋποθέσεις και ο τρόπος για την επέκταση» στη Δημοκρατία της Τουρκίας των σχετικών με τις μεταφορές διατάξεων της Συνθήκης καθορίζονται «λαμβανομένης ιδίως υπόψη της γεωγραφικής θέσεως της Τουρκίας», και, συνεπώς, όσον αφορά την εν λόγω σύνδεση, οι κανόνες που θα θεσπισθούν στον τομέα αυτό δεν είναι απαραίτητως όμοιοι με αυτούς που εφαρμόζονται βάσει της Συνθήκης.

- 97 Επιπλέον, όσον αφορά τις πράξεις που έχουν εκδοθεί από την Κοινότητα κατ' εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης για τα διάφορα είδη μεταφορών, από τη χρήση των όρων «είναι δυνατό» του άρθρου 42 του προσθέτου πρωτοκόλλου προκύπτει ότι η επέκταση στην Τουρκία των σχετικών με τις μεταφορές διατάξεων της Συνθήκης είναι προαιρετική.
- 98 Μέχρι σήμερα, όμως, το Συμβούλιο Συνδέσεως δεν έχει λάβει κανένα μέτρο για την επέκταση στην Τουρκία των κοινοτικών διατάξεων που εφαρμόζονται στον τομέα των μεταφορών και, συνεπώς, στην παρούσα φάση προωθήσεως της Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, δεν υφίσταται καμία ειδική στον τομέα αυτό ρύθμιση.
- 99 Υπό αυτές τις συνθήκες, η νομική κατάσταση στον τομέα των διεθνών οδικών μεταφορών, όπως αυτή διαμορφώνεται επί του παρόντος στο πλαίσιο της Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, δεν μπορεί να συγκριθεί με το δίκαιο που ισχύει στον τομέα αυτό στο εσωτερικό της Κοινότητας, και, συνεπώς, εν αντιθέσει προς τις ενδοκοινοτικές μεταφορές, όσον αφορά την εν λόγω σύνδεση, οι υπηρεσίες μεταφορών δεν μπορούν να αποκλειστούν από το πεδίο εφαρμογής των γενικών κανόνων που εφαρμόζονται στην παροχή υπηρεσιών.
- 100 Το συμπέρασμα αυτό είναι σύμφωνο με το πνεύμα και τον σκοπό της Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας για τη σταδιακή καθιέρωση ορισμένων οικονομικών ελευθεριών, μεταξύ των οποίων, και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.
- 101 Εντεύθεν προκύπτει ότι, όπως οι συναφείς διατάξεις της Συμφωνίας Συνδέσεως που εφαρμόζονται στους εργαζομένους (βλ., όσον αφορά το άρθρο 12 της εν λόγω συμφωνίας, απόφαση της 6ης Ιουνίου 1995, C-434/93, Bozkurt, Συλλογή 1995, σ. I-1475, σκέψεις 19 και 20) και στους ελεύθερους επαγγελματίες (βλ. άρθρο 13 της ίδιας Συμφωνίας), το άρθρο 14 αυτής δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπαγορεύοντας την εφαρμογή στις σχέσεις των συμβαλλομένων μερών των αρχών που ισχύουν στο πλαίσιο των αντίστοιχων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, μπορεί να οδηγήσει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς τον επιδιωκόμενο από τη Σύνδεση ΕΟΚ-Τουρκίας σκοπό.

- 102 Από τις ανωτέρω αναλύσεις προκύπτει ότι η ρήτρα «standstill» του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου εφαρμόζεται *rationae materiae* σε περιπτώσεις όπως αυτή των υποθέσεων των κύριων δικών.
- 103 Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο διότι οι εν λόγω υποθέσεις δεν αφορούν τεχνικούς κανόνες στον τομέα της μεταφοράς εμπορευμάτων, αλλά την υποχρέωση των Τούρκων υπηκόων να κατέχουν άδεια εργασίας προκειμένου να μπορούν να εκτελούν μεταφορές μεταξύ της Τουρκίας και ενός κράτους μέλους.
- 104 Συναφώς, πρέπει επίσης να καθοριστεί το ιδιαίτερο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου.
- 105 Ως προς αυτό, επισημαίνεται ότι την εν λόγω διάταξη μπορεί αδιαμφισβήτητα να επικαλεστεί εδρεύουσα στην Τουρκία επιχείρηση που παρέχει νομίμως υπηρεσίες σε κράτος μέλος.
- 106 Εντούτοις, για τους λόγους που αναλύονται εκτενέστερα στα σημεία 201 έως 204 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα, οι Τούρκοι οδηγοί όπως οι Abatay κ.λπ., οι οποίοι απασχολούνται σε επιχείρηση όπως αυτή που αναφέρθηκε με την προηγούμενη σκέψη, μπορούν, επίσης, να επικαλεστούν υπέρ τους το άρθρο 41, παράγραφος 1 (βλ., υπό αυτήν την έννοια, κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Μαΐου 1998, C-350/96, Clean Car Autoservice, Συλλογή 1998, σ. I-2521, σκέψεις 19 έως 21). Οι υπάλληλοι της παρέχουσας τις υπηρεσίες επιχείρησης είναι απαραίτητοι, αφού, κατ' ουσίαν, η παροχή των υπηρεσιών πραγματοποιείται μέσω αυτών.
- 107 Κατά πάγια, πάντως, νομολογία, για να μπορεί ο παρέχων υπηρεσίες να επικαλεστεί έναντι του κράτους όπου έχει την έδρα του το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, πρέπει οι υπηρεσίες να παρέχονται σε αποδέκτες εγκατεστημένους σε

άλλο κράτος μέλος (βλ. αποφάσεις της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93, Alpine Investments, Συλλογή 1995, σ. I-1141, σκέψη 30, και της 11ης Ιουλίου 2002, C-60/00, Carpenter, Συλλογή 2002, σ. I-6279, σκέψη 30).

- 108 Επομένως, μια γερμανική εταιρία μεταφορών δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου όταν ο λήπτης των υπηρεσιών μεταφοράς είναι εγκατεστημένος στη Γερμανία.

Επί των συνεπειών της εφαρμογής του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, δεδομένης μιας εθνικής ρυθμίσεως όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη

- 109 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση ορίζει ότι, από 10 Οκτωβρίου 1996, οι Τούρκοι οδηγοί, οι οποίοι απασχολούνται σε επιχειρήσεις με έδρα στην Τουρκία και εκτελούν στη Γερμανία διεθνείς οδικές μεταφορές με φορτηγά οχήματα καταχωρισμένα στο εν λόγω κράτος μέλος, πρέπει να είναι κάτοχοι άδειας εργασίας.
- 110 Προκειμένου να καθοριστεί αν η υποχρέωση «standstill» του άρθρου 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, όπως ερμηνεύθηκε με τις σκέψεις 66 έως 68 της παρούσας αποφάσεως, απαγορεύει εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως αυτή του ΑΕΒΟ και του ΑΓΓV, πρέπει να εξεταστεί αν η εθνική αυτή ρύθμιση περιλαμβάνει περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν ο περιορισμός αυτός πρέπει να θεωρηθεί ως νέος.
- 111 Όσον αφορά το ζήτημα αν η εθνική ρύθμιση περιλαμβάνει περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι κατά πάγια νομολογία, μια εθνική κανονιστική ρύθμιση που εξαρτά από τη χορήγηση διοικητικής άδειας, όπως άδειας εργασίας, την παροχή ορισμένων υπηρεσιών επί του εθνικού εδάφους από

επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος συνιστά περιορισμό της θεμελιώδους αρχής του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 49 ΕΚ) (βλ. αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1990, C-113/89, Rush Portuguesa, Συλλογή 1990, σ. I-1417, σκέψη 12 της 25ης Ιουλίου 1991, C-76/90, Säger, Συλλογή 1991, σ. I-4221, σκέψη 14 της 9ης Αυγούστου 1994, C-43/93, Vander Elst, Συλλογή 1994, σ. I-3803, σκέψη 15, και της 9ης Μαρτίου 2000, C-355/98, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2000, σ. I-1221, σκέψη 35).

- 112 Αφετέρου, από το ίδιο από το γράμμα του άρθρου 14 της Συμφωνίας Συνδέσεως, καθώς και από τον σκοπό της Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας προκύπτει ότι οι αρχές που καθιερώνονται με τα άρθρα 55 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 45 ΕΚ) και 56 (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 46 ΕΚ), καθώς και με τις σχετικές με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών διατάξεις της Συνθήκης, πρέπει να εφαρμόζονται, στο μέτρο του δυνατού, στους Τούρκους υπηκόους, προκειμένου να εξαιρεθούν μεταξύ των συμβαλλομένων μερών οι περιορισμοί στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (βλ., όσον αφορά το άρθρο 12 της ίδιας Συμφωνίας, σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Nazli, σκέψη 55, και Kurtz, σκέψη 30).
- 113 Εντεύθεν προκύπτει ότι μια κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη συνιστά περιορισμό στο δικαίωμα των εγκατεστημένων στην Τουρκία φυσικών και νομικών προσώπων να παρέχουν ελεύθερα υπηρεσίες σε ένα κράτος μέλος.
- 114 Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν υπάρχει συστηματική άρνηση χορηγήσεως άδειας εργασίας μετά την έναρξη ισχύος της τροποποίησης του ΑΕΒΟ, όπως στις υποθέσεις των κύριων δικών. Η εθνική ρύθμιση που εφαρμόζεται με τον τρόπο αυτό όχι μόνο συνεπάγεται έξοδα και πρόσθετο γραφειοκρατικό και οικονομικό κόστος για τον παρέχοντα τις υπηρεσίες, αλλά θίγει γενικότερα την ικανότητά του να παράσχει υπηρεσίες στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, καθώς δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει στο έδαφος του εν λόγω κράτους το προσωπικό του για τον σκοπό αυτόν.

- 115 Πρέπει να προστεθεί ότι η άδεια εργασίας ως μέτρο που αποσκοπεί στη ρύθμιση της προσβάσεως του αλλοδαπού εργαζομένου στην εθνική αγορά εργασίας δεν ενδείκνυται για εργαζομένους οι οποίοι απασχολούνται σε επιχείρηση εγκατεστημένη σε τρίτο κράτος και αποστέλλονται προσωρινά σε ένα κράτος μέλος, προκειμένου να παράσχουν εκεί υπηρεσίες, χωρίς να επιδιώκουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας του κράτους αυτού, αφού, μετά τη διεκπεραίωση της αποστολής τους, επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής ή κατοικίας τους (βλ., όσον αφορά το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ, προπαρατεθείσες αποφάσεις *Rush Portuguesa*, σκέψη 15, και *Vander Elst*, σκέψη 21).
- 116 Όσον αφορά το ζήτημα αν η επίμαχη στις κύριες δίκες ρύθμιση συνιστά νέο περιορισμό, απόκειται στα εθνικά δικαστήρια, τα οποία είναι αποκλειστικά αρμόδια για την ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου, να κρίνουν αν η εν λόγω ρύθμιση φέρει τον χαρακτήρα του νέου, υπό την έννοια ότι καθιστά δυσμενέστερο το καθεστώς των Τούρκων οδηγών σε σχέση με το διαμορφωθέν βάσει των εφαρμοστέων επ' αυτών κανόνων που ίσχυαν στη Γερμανία κατά το χρόνο ενάρξεως της ισχύος του προσθέτου πρωτοκόλλου στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, ήτοι την 1η Ιανουαρίου 1973.
- 117 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο η απάντηση ότι το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου και το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι:
- οι δύο αυτές διατάξεις έχουν άμεσο αποτέλεσμα στα κράτη μέλη και, επομένως, οι Τούρκοι υπήκοοι επί των οποίων εφαρμόζονται έχουν το δικαίωμα να τα επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου να αποκλείουν την εφαρμογή αντίθετων κανόνων εσωτερικού δικαίου·
  - το άρθρο 41, παράγραφος 1, και το άρθρο 13 απαγορεύουν γενικώς, από της ενάρξεως ισχύος στο κράτος μέλος υποδοχής της πράξεως στην οποία περιλαμβάνονται, την εισαγωγή νέων εθνικών περιορισμών, αντιστοίχως, στο

δικαίωμα εγκαταστάσεως, καθώς και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων

- το άρθρο 13 της αποφάσεως 1/80 εφαρμόζεται σε Τούρκους υπηκόους μόνον αν αυτοί βρίσκονται στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής νομίμως και για χρονικό διάστημα ικανό να επιτρέψει τη σταδιακή τους ένταξη

- σε περιπτώσεις όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου εφαρμόζεται σε διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων προερχόμενων από την Τουρκία, όταν οι υπηρεσίες μεταφοράς παρέχονται σε έδαφος κράτους μέλους

- το ευεργέτημα του άρθρου 41, παράγραφος 1, μπορεί να επικαλεστεί όχι μόνον επιχείρηση που έχει έδρα στην Τουρκία και παρέχει υπηρεσίες σε ένα κράτος μέλος, αλλά και οι υπάλληλοι αυτής της επιχειρήσεως, προκειμένου να αντιταχθούν σε νέο περιορισμό που εισάγεται στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών αντιθέτως, την εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να επικαλεστεί για τον ίδιο σκοπό επιχείρηση που εδρεύει σε κράτος μέλος, δεδομένου ότι οι λήπτες των υπηρεσιών της είναι εγκατεστημένοι στο ίδιο κράτος μέλος

- το άρθρο 41, παράγραφος 1, απαγορεύει να τίθεται με εθνική ρύθμιση κράτους μέλους ως προϋπόθεση για την παροχή, εκ μέρους επιχειρήσεως με έδρα στην Τουρκία, υπηρεσιών στο έδαφος του κράτους μέλους η κατοχή άδειας εργασίας, εφόσον η άδεια αυτή δεν απαιτείτο κατά την έναρξη ισχύος του εν λόγω πρωτοκόλλου

- απόκειται στα εθνικά δικαστήρια να καθορίσουν αν η εθνική ρύθμιση που εφαρμόζεται σε Τούρκους υπηκόους όπως οι αναιρεσίβλητοι των κύριων δικών είναι δυσμενέστερη από αυτή που ίσχυε κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος του προσθέτου πρωτοκόλλου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 118 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Γαλλική, η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, απόκειται σε αυτό να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Bundessozialgericht με διατάξεις της 20ής Ιουνίου και της 2ας Αυγούστου 2001, αποφαινεται:

Το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου, που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 στις Βρυξέλλες και συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της

19ης Δεκεμβρίου 1972, και το άρθρο 13 της απόφασης 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την ανάπτυξη της συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι:

- οι δύο αυτές διατάξεις έχουν άμεσο αποτέλεσμα στα κράτη μέλη και, επομένως, οι Τούρκοι υπήκοοι επί των οποίων εφαρμόζονται έχουν το δικαίωμα να τα επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου να αποκλείσουν την εφαρμογή αντίθετων κανόνων εσωτερικού δικαίου·
- το άρθρο 41, παράγραφος 1, και το άρθρο 13 απαγορεύουν γενικώς, από της ενάρξεως ισχύος στο κράτος μέλος υποδοχής της πράξεως στην οποία περιλαμβάνονται, την εισαγωγή νέων εθνικών περιορισμών, αντιστοίχως, στο δικαίωμα εγκαταστάσεως, καθώς και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων·
- το άρθρο 13 της απόφασης 1/80 εφαρμόζεται σε Τούρκους υπηκόους μόνον αν αυτοί βρίσκονται στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής νομίμως και για χρονικό διάστημα ικανό να επιτρέψει τη σταδιακή τους ένταξη στο κράτος αυτό·
- σε περιπτώσεις όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, το άρθρο 41, παράγραφος 1, του προσθέτου πρωτοκόλλου εφαρμόζεται σε διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων προερχόμενων από την Τουρκία, όταν οι υπηρεσίες παρέχονται σε έδαφος κράτους μέλους·
- το ευεργέτημα του άρθρου 41, παράγραφος 1, μπορεί να επικαλεστεί όχι μόνον επιχείρηση που έχει έδρα στην Τουρκία και παρέχει υπηρεσίες σε ένα κράτος μέλος, αλλά και οι υπάλληλοι αυτής της επιχείρησης, προκειμένου να

αντιταχθούν σε νέο περιορισμό που εισάγεται στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών αντιθέτως, την εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να επικαλεστεί για τον ίδιο σκοπό επιχείρηση που εδρεύει σε κράτος μέλος, δεδομένου ότι οι λήπτες των υπηρεσιών της είναι εγκατεστημένοι στο ίδιο κράτος μέλος

- το άρθρο 41, παράγραφος 1, απαγορεύει να τίθεται με εθνική ρύθμιση κράτους μέλους ως προϋπόθεση για την παροχή, εκ μέρους επιχειρήσεως με έδρα την Τουρκία, υπηρεσιών στο έδαφος του κράτους μέλους η κατοχή άδειας εργασίας, εφόσον η άδεια αυτή δεν απαιτείτο κατά την έναρξη ισχύος του εν λόγω πρωτοκόλλου
- απόκειται στα εθνικά δικαστήρια να καθορίσουν αν η εθνική ρύθμιση που εφαρμόζεται σε Τούρκους υπηκόους, όπως στους αναιρεσίβλητους των κύριων δικών, είναι δυσμενέστερη από αυτή που ίσχυε κατά το χρόνο έναρξεως ισχύος του προσθέτου πρωτοκόλλου.

Σκουρής	Jann	Timmermans
Gulmann	Cunha Rodrigues	Rosas
Edward	La Pergola	Puissochet
Schintgen	Macken	Colneric
	von Bahr	

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

B. Σκουρής